

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI
NAVOIY VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI

“ALISHER NAVOIY MEROSINING ILMIY, MA’NAVIY
AHAMIYATI” MAVZUSIDAGI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
MATERIALLARI

T O ‘ P L A M I

Alisher Navoiy merosining ilmiy, ma'naviy ahamiyati. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Navoiy: Navoiy viloyati PMM nashri, 2025. 210 b.

Navoiy viloyati pedagogik mahorat markazida tashkil etilgan “Alisher Navoiy merosining ilmiy, ma'naviy ahamiyati” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plamida uzluksiz ta'lim tizimida tadqiqot olib borayotgan mutaxassis-olimlar, mustaqil izlanuvchilar ilmiy-nazariy izlanishlarining amaliy tatbiqlari keltirilgan. “Atrof-muhitni asrash va „yashil“ iqtisodiyot yili” Davlat dasturida belgilangan vazifalar doirasida bajarilayotgan izlanishlarga bag'ishlangan ilmiy tadqiqot natijalari yoritilgan.

Konferensiya materiallaridan oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari, umumta'lim maktablari o'qituvchilari, magistrantlar va iqtidorli talabalar hamda shu sohada ilmiy ish olib borayotgan tadqiqotchilar foydalanishlari mumkin.

TAHRIR HAY'ATI

<i>Mardanov U.R.</i>	<i>- pedagogik mahorat markazi direktori</i>
<i>Pulotov A.M.</i>	<i>- pedagogika fanlari nomzodi. dotsent</i>
<i>Safarov D.X.</i>	<i>- direktor o'rinbosari, professor</i>
<i>Usmonova R.M.</i>	<i>- kafedra mudiri, dotsent</i>
<i>Suvonova M.X.</i>	<i>- filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent</i>
<i>Ravshanova O.S.</i>	<i>- katta o'qituvchi</i>
<i>Rajabova D.K.</i>	<i>- fanlarni rivojlantirish bo'limi bosh mutaxassisi</i>
<i>Boboqulov J.Q.</i>	<i>- UKTTE bo'limi boshlig'i</i>

Texnik muharrir:

Jalilov D.J.

Maqolalar mazmuni va ma'lumotlarning haqqoniyligiga mualliflar mas'ul.

Konferensiya materiallari to'plami Navoiy viloyati PMM kengashi (2025-yil 5-mart, 2-sonli) qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

	rivojlantirishda fanlararo integratsiya tushunchasi	
Rahmatova N.S., Nurmamatova S.J.	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni milliy madaniy va ma'naviy – axloqiy an'analari ruhida tarbiyalash	175
Rahmatova N.S., Farhodova S.Q.	Alisher Navoiy ijodida ko'ngil va jonning bog'liqligi, ular orasidagi munosabatlarning psixologik qarashlar	177
Qahharova M.L.	Alisher Navoiy asarlari orqali o'smirlarda milliy identivlik integratsiyasini shakllantirish	180
Soliyev M.T.	Alisher Navoiy asarlarida kitob o'qishni insonlarga rivojlantiruvchi psixologik ta'sir xususiyatlari to'g'risidagi qarashlar	183
Soliyev M.T.	Alisher Navoiyning "Xayrat ul-abror" asaridagi psixologik qarashlar	185
Nabiyeva X.	Alisher Navoiyning pedagogik-psixologik qarashlari	187
Ro'ziyeva N.A.	Ta'lim va tarbiya jarayonida talabalarning axloqiy – irodaviy fazilatlarini shakllantirishda Alisher Navoiy asarlarining o'rni	190
Qahharova M.L., Marifova O.N.	Sharq allomalari asarlarida o'smirlarda milliy identivlik integratsiyasining ijtimoiy psixologik omillari	193
Raximov Z.J.	Pedagog-xodimlarning boshqaruvda metokognitiv pedagogik-psixologik mexanizmlari	197
Xudoyberdiyeva J.A.	Alisher Navoiy asarlarida bilish jarayonlarining psixologik-pedagogik qarashlari	199
Raximov Z.J.	Navoiy asarlarida "O'qituvchi kasbiy faoliyat samaradorligini metokognitiv omillar asosida takomillashtirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari"	201

Ikkinchi metod bu tashkiliy-ma'muriy metoddir. Bu metod orqali esa qarorlar, buyruqlar, farmoyishlar va ko'rsatmalar tayyorlash, ularni o'z vaqtida tegishli shaxslarga yetkazish va bajarilishini nazorat qilish orqali ta'sir ko'rsatish bilan birgalikda belgilangan maqsadlarga erishishda jamoada mavjud bo'lishi zarur bo'lgan o'zaro munosabatlar, aloqalar, tashkiliy barqarorlik, intizom, o'zaro mutanosiblik va kelishuvchanlik, tartibli hamda uzluksiz rivojlanishni huquqiy va me'yoriy hujjatlarga mos ravishda ta'minlashdan iborat. Jamoada jodiy muhit bo'lishi uchun esa o'zaro munosabatlar juda muhim.

Pedagogik jamoani boshqaruvidagi ijtimoiy-psixologik metodlar esa jamoada ijodiy muhit yaratishning asosi bo'ladi, desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki, bu metod jamoa xodimlarining bemalol, erkin harakat qilishi, o'z-o'zini namoyon qilishi, tegishli jarayonlarda erkin ishtirok etishi, fikr bildirishi uchun sharoit yaratib ijodiy faoliyatlarini o'stiradi. Demak, sog'lom muhitda sog'lom fikr va sog'lom dunyoqarash va e'tiqod shakllanadi.

Yuqoridagi fikr-mulohazalardan kelib chiqib, pedagogik jamoani boshqaruvida ijodiy muhit yaratishning psixologik jihatlari bo'yicha o'z fikr va tavsiyalarimizni bayon qilamiz. Bular:

- moddiy va ma'naviy rag'batdan o'z o'rnida foydalanish;
- pedagogik jamoa o'rtasida musobaqalar, ko'rik tanlovlar tashkil etish;
- boshqaruv muomalasining mexanizmlaridan samarali foydalana olish;
- pedagog xodimlarning faoliyat motivlarini kuchaytirish.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, pedagogik jamoani boshqaruvida ijodiy muhit yaratishning psixologik jihatlarga e'tibor berish, boshqaruv metodlaridan oqilona va samarali foydalanish pedagogik jamoada ish unumini oshirib ijodiy faoliyatlarini kengaytirishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Islom Karimov. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch", Toshkent "Ma'naviyat" 2010
2. R.S. Nemov. "Psixologiya", Kniga 2. Moskva, Vlados, IMPE im. A.S. Griboyedova, 2001
3. Djurayev R.X., Turg'unov S.T., Axmedova N.Q. Ta'lim boshqaruvi (nazariya va amaliyot masalalari). Toshkent - 2013

ALISHER NAVOIY ASARLARIDA BILISH JARAYONLARINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK QARASHLARI

*Xudoyberdiyeva J.A.,
Andijon viloyati PMM o'qituvchisi*

Аннотация. В данной статье рассматриваются психологико-педагогические взгляды Алишера Навои на процесс познания. Великий мыслитель в своих произведениях уделял особое внимание развитию человеческого разума, значению образования и воспитания. В статье анализируются педагогические принципы Навои, такие как уважение к учителю, связь науки с нравственным воспитанием и важность

практического применения знаний. Также исследуются психологические аспекты процесса познания, включая этапы усвоения знаний, роль памяти и мотивации. Подчеркивается актуальность взглядов Навои в современной системе образования.

Ключевые слова. Алишер Навои, процесс познания, педагогика, психология, образование, мышление, нравственное воспитание, наука, учитель-наставник, человеческий разум, мировоззрение, духовность, социальное сознание, интеллектуальное развитие.

Annotation. This article explores Alisher Navoi's psychological and pedagogical views on the process of cognition. The great thinker devoted special attention in his works to the development of human intellect, the importance of education, and moral upbringing. The article analyzes Navoi's pedagogical principles, such as respect for teachers, the connection between science and moral education, and the importance of practical application of knowledge. Additionally, the psychological aspects of the cognitive process are examined, including the stages of knowledge acquisition, the role of memory, and motivation. The relevance of Navoi's views in the modern education system is emphasized.

Keywords. Alisher Navoi, cognitive process, pedagogy, psychology, education, thinking, moral upbringing, science, teacher-mentor, human intellect, worldview, spirituality, social consciousness, intellectual development.

Bilish jarayoni inson tafakkurining rivojlanishiga xizmat qiladi. Navoiy insonni "tafakkur gavhari bilan yuksaladigan mavjudot" deb ta'riflaydi[2].

Asosiy g'oyalar:

Ilm – insonning eng buyuk boyligi.

Tafakkur va bilish insonni mukammallikka yetaklaydi.

Bilimsiz inson hayot yo'lida adashishi mumkin.

Taniqli olim M. Rahimov ham Navoiy ijodidagi tafakkur va bilish jarayonining tahlilini berib, uning pedagogik qarashlari bugungi kun ta'lim tizimi uchun ham muhim ekanini ta'kidlaydi[3]. Navoiy asarlarida ta'lim-tarbiyaning asosiy tamoyillari belgilangan bo'lib, ularning zamonaviy ta'lim tizimidagi dolzarbligi hali ham yuqori.

Navoiy ilgari surgan asosiy pedagogik tamoyillar:

Ilmga muhabbat uyg'otish – inson qalbida bilimga ishtiyoq bo'lishi kerak[4].

Ustoz va murabbiy hurmati – ilm olishda ustoz muhim o'rin tutadi[5].

Nazariya va amaliyot uyg'unligi – faqat nazariya emas, balki hayotiy tajriba ham muhimdir.

Axloqiy tarbiya – inson nafaqat bilimli, balki odobli bo'lishi lozim[6].

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi ham aynan Navoiy ilgari surgan pedagogik tamoyillar asosida rivojlantirilmoqda[7].

Navoiy inson tafakkuri va aqliy rivojlanishini o'rganib, quyidagi psixologik jihatlariga e'tibor qaratgan:

Bilish jarayonining psixologik xususiyatlari:

Aql va fahm – insonning asosiy quroli[8]. Bilish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshadi – inson avval bilishga intiladi, keyin bilim egallaydi va uni

qo'llaydi[9]. Tarbiyaning psixologik ta'siri – inson yoshligidan axloqiy va aqliy jihatdan shakllanadi[7]. Zamonaviy psixologiya fani ham bilish jarayonining Navoiy ta'kidlagan omillar bilan chambarchas bog'liqligini tasdiqlaydi[9].

Navoiy asarlaridan kelib chiqadigan ta'limiy saboqlar:

O'quvchilarga ilmga muhabbatni shakllantirish.

Ustozlarga hurmat hissini rivojlantirish.

Ilmni hayotiy tajribaga bog'lash.

Axloqiy tarbiyani ta'lim bilan uyg'un olib borish.

Xulosa

Alisher Navoiy asarlarida bilish jarayoni keng yoritilib, ta'lim va tarbiyaning ahamiyati chuqur o'rganilgan. U insonning tafakkuri va aql-idrokini rivojlantirish, bilim olishning zaruriyati hamda pedagogik tamoyillar haqida qimmatli fikrlarni ilgari surgan. Bugungi kunda ham uning bu qarashlari o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, ta'lim tizimining muhim nazariy asoslaridan biri bo'lib xizmat qiladi[8].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Navoiy, A. (1499). Mahbub ul-Qulub.
2. Navoiy, A. (1483). Xamsa.
3. Rahimov, M. (2010). O'zbek adabiyoti va pedagogika. Toshkent: O'zbekiston.
4. G'afurov, B. (2003). Alisher Navoiy: Tafakkur va Ma'naviyat. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Karimov, I. (1997). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Sharq.
6. Hasanov, S. (2018). Psixologiya asoslari. Toshkent: O'zbekiston.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-yanvardagi "Ta'lim tizimini rivojlantirish strategiyasi" qarori.
8. Nazarov, R. (2015). Ta'lim va tarbiya nazariyalari. Toshkent: Ilm Ziyo.

NAVOIY ASARLARIDA "O'QITUVCHI KASBIY FAOLIYAT SAMARADORLIGINI METOKOGNITIV OMILLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI"

Raximov Z.J.,

Navoiy Innovatsiyalar universiteti bo'lim boshlig'i

Annotatsiya: Ushbu maqolada Navoiy asarlari orqali o'qituvchi kasbining metokognitiv omillar asosida rivojlanishi uchun zarur bo'lgan pedagogik-psixologik omillar keltirilgan.

Аннотация: В данной диссертации представлены педагогические и психологические факторы, необходимые для развития профессии учителя на основе метакогнитивных факторов через творчество Навои.

Abstract: This thesis presents the pedagogical and psychological factors necessary for the development of the teaching profession based on metacognitive factors through the works of Navoi.